

BØKER

PEDAGOGISK PROFESJONALITET

Erling Lars Dale

Pedagogisk profesjonalitet

Om pedagogikkens identitet og anvendelse
Gyldendal 1989, 240 s.

Bokas omslag fremstiller en ung mann som beveger seg i flere retninger. Han vrir seg, ser til siden og viser til noe utenfor bildet. Samtidig er han halvveis på vei inn i en åpen bygning som kan minne om et gresk tempel eller akademi. Der er det en trapp opp til rom vi ikke ser, og på muren er det malt med sprayboks: Pedagogisk profesjonalitet. Gjennom akademiets hall ser vi en elv eller et hav, og i det fjerne ligger storbyen og gløder som et Soria Moria i soloppgang.

Jeg tolker bildet som en fremstilling av Dales livsfilosofi (kap 12). En slik forenkling gir oversikt, men kan også være en forvrengning. Jeg forestiller meg at Dale ser mennesket som en arkitekt. Arkitekten konstruerer livet i fire rom: den mangfoldige byen, den åpne hallen, det private rom og et rom som det vises hen til med en antydende gest.

Livs-arkitekten fascineres av byens effektivitet og velferdssamfunnets goder, men han kan ikke leve helt som menneske i den moder-

niserte sivilisasjonens rom, hvor teori blir et instrument for å nå samfunnsorganisasjonenes avgrensede mål, og hvor forholdet mellom mennesker preges av kynisk beregning. Han må distansere seg, få perspektiv på den funksjonalistiske byen, og derfor må han også oppholde seg i det ærverdige akademiets kjølige haller, hvor han uten tidspress kan analysere og kritisere organisasjonenes planer og de uforutsette konsekvenser av forvaltningen. Det oppdelte og effektive byliv skaper splittelse i sinnet og sår som han tar med seg i sin individuelle livshistorie, i følelsenes private rom. Men verken kritisk fornuft eller private følelsesutladninger kan gjøre ham til et helt menneske. Heller ikke i rommet utenfor bildet gis det en endelig forsoning. Alle rommene flyter! Men i kunstens rom kan han få en midlertidig forløsning. I fritiden kan han tre ut av sitt splittede jeg og gå opp i en kunstnerisk helhet som for en stund får ham til å glemme sin menneskelige begrensning. Slik kan «vemodets håp» (s 226) få rom, og det moderne livs sår lindres. Det som holder rommene sammen, er bare individet, arkitekten selv.

Dette moderne livsmønsteret ønsker Dale at den oppvoksende generasjon skal få del i, bl.a. gjennom skolen. Boka handler derfor om hva som er lærerens

oppgave. Læreren skal planlegge og gjennomføre en «oppdragende undervisning» som lærer elevene å bruke instrumentell fornuft (byens rom) og kritisk fornuft (akademiets rom) og som viser dem fornuftens begrensning (det private rom og kunstens rom). Læreren må kunne foreta «ettersyn» (evaluering) av undervisning og planer, og delta i debatt om skolen med sikte på fornyelse.

«Oppdragende undervisning» synes jeg er et godt begrep for lærerens hovedoppgave. Begrepet forutsetter at læreren selv må prøve å realisere det livsmønster som elevene skal få del i. Men kan oppdragelse forenes med profesjonalitet, ansvar for et avgrenset område? Jeg er redd for at en lærer som oppfatter seg selv som profesjonell, vil gi elevene et forbilde som bare innvier dem i livet i byens rom. Dale vil gjøre det til en profesjonell plikt for lærere å diskutere de overordnede målene. Men ut fra det han sier om demokratisk legitimering (s 194–198), er profesjonsbegrepet malplassert på akademiets fasade. I akademiet er det argumentene som bør avgjøre, ikke utdanning og tittel. Er elever og foreldre medlemmer i «skolen som profesjonell organisasjon»?

I et nøkkelkapittel i boka (kap 9) bestemmes pedagogikkens identitet med ut-

gangspunkt i Kants tro på det autonome subjekt, individet som begrunner alt i tilværelsen ut fra seg selv. Dette utgangspunktet blir ikke problematisert. Hvis Dale vil følge Habermas' prinsipp om å la «identiteten danse i fortolkningens flod», burde beskrivelsen av pedagogikkens historiske elveløp ikke bare bygges på K. Rutschkys viktige, men ensidige samling av forurensede kilder: «Schwarze Pädagogik» (boka er uteglemt i litteraturlista). I Dales kildevalg savner jeg Comenius, som utformet sin pedagogikk i bevisst opposisjon til den individ-sentrerte tolkning av livet. Videre ville det ha vært naturlig å nevne Herbarts oppgjør med Kants skarpe skille mellom livs-rommene.

Det er en tankevekkende, irriterende og spennende bok Erling Lars Dale har skrevet. Tankevekkende, fordi den kombinerer interesse for grunnleggende livsspørsmål med engasjement i praktisk oppdragelse og undervisning. Irriterende, fordi en del begreper som brukes i abstrakt og uforståelig form (se f.eks s 117–118) ikke blir forklart når de opptrer første gang. Spennende, fordi en under lesningen stadig må spørre seg hvordan dette kan henge sammen, og dermed drives videre til neste kapittel.

Stein Wivestad